

ХІОЪНАШ

(дийцар)

Дукъахъ дара Дадагеран г'оли долу кхаш. Попа-лаьтта т'ехъ къаьсттина картол, хох, ж

онк – муьлхха а орамат дика кхуьура. Уьрдан йистошкахъ кхоб-хъаьжк

а юьйра. Варша йистехь боккха кхор бара, оцу куьпахь а уггаре а зьортала дитт ду ала мегар долуш. Кхаш т

|

е баьхкинчех дукхахболчара молуш генадоццуш шовда а дара. Цъяна заманахь Дадин дендас, Мадага, баьккхина мохк бу иза.

Шовданна гергахь хиларна билгалбина, шен хен-хенахь кхада а кходуш, доладина кхор | аламат куьцехь гора. Б

|

е шо сов хан ю цуьнан, Дадина хетарехь. Асара-маьрсан хенахь къахьобгучарна к

|

елахь сада

|

а ч

|

ог

|

а бег

|

ийла дара кхузахь. Цул сов, гурахь

|

аламат мерза кхораш а хуьлура. Къаьсттина хичубохка а, цу баккха а магош бара Мадаган кхор. Виллина Дадас шен денда вуьйцуш ладийг

|

инчу Канина а бевзинера и кхор а, цунна гергара шовда а. Ша царна ц

|

ерш техкича санна, «Мадаган кхор», «Мадаган шовда» бохуш, д

|

алелара к

|

ант. Бакъду, т

|

аьхъарчу хенахь ун хиллера Канина оцу кхурах а, оцу шовданах а. «Вадал, битон эций, г

|

ой, шовдан шийла хи дохьуш воьл! Же, вадалахь, кхурах кхозучу гаьнгали чуьра к

|

ант самаваьллий хъажал!» – бохуш, дийнахь сарралц, толлу ж1аьла санна, кхан дохалла льяллура иза. Асар динчу меттера

|

еха схьалехьор а дацара аттачех. Хьалхо, жима волуш, самукъа а долуш вог

|

ура Кана кха т

le

бог

|
учаьрца. Х1орш ворданахь боьлхуш, Дадас наггахь архаш а лора Кане. Цул т1ехдаьлла
кхин хазахетар дацара к1ентан. Виллина ловзуш лела йиш хуьлура х
|
етахь. И д
|
адаьлла – х1инца кхуьнга хьадал-вадал бахар совдаьлла. Да
|
санна ц
|
ий а велла, х1инца сарралц ида везаш хуьлура х1ара. Г
|
аж таккхол мел хилларг а вара г
|
уллакх-балхана т
|
евоьлина. Сибарехара ц
|
адаьхкина дукха хан а яцара – лаьттана ховха куьг дезара: къацахетарийн карахь
дисина, энжададаьллера даймехкан латта. Белхан ка ца долура. Веккъа цхьа Кана
хилла ца
|
ара балхана т
|
евоьлина, лулахойн ардаш т
|
ехь а хезара, Кана санна, бертаза лобхкучу берийн чам боцу ц
|
ог
|
анаш. Дукха ницкъаш а ца бора царна, амма гуттар а ловзар дезачу берийн арз-г
|
овг
|
а хотешкахь йоцуш ца хуьлура. Йочанаш д
|
асевцначуьра бохуш, балхана сутарабевлла хьийзара баккхийнаш: т
|
абххьарчу муьрехь, дог
|
анаш лаьтташ, асарш дукъделлера. Цундела делкъа-хенахь а, ламаз диначул т
|
абхьа а чомахь мижарг баа а йиш йоцуш, хьийзара дай-наной.

Бакъду, Канина базбеллера хIара асаран мур. Буьйсана ша набаро вожочу муьргехь а дагалелхара цунна: «Дависа, кхин цкъа а са ма хилахъара вайна арахь. Дависа, даима а бода латтахъара вайна!» Оцу ойлано ца хьоцура Кана. Цкъа кхуран

|
индаг

|
ехь кхозучу гаьнгали чохь воьлху ваша д

|
атеван вахийтича, цуьнга а балхийра цо шегара бала. «Мадаган кхор, Мадаган шовда аьллачохь биси х

|
орш-м. Дависарг-я

|
! Цкъа дакъалур дац-те и кхор а, и шовда а! Суна оьшуш хиллехь, тоххара дакъаделла хир дара. Сайна хаза ловзуш лелаш ма вара со.

|
умар!..

|
умиш!.. Варийлахь, воккхахила сих ма лолахь! Хьуо воккха хиллий а ца хоуьйтуш, х

|
окху гаьнгали чохь

|
е хьо. Со санна, хьийзор ву хьуна хьо а. Хи да,

|
еха т

|
егулбе, х

|
оьънаш схьалахъаде. Кхин х

|
ума хаа а ма ца хаьа х

|
окхарна-м... Чекх маца девр ду-те?! Кхин дан вон дац соьга, и х

|
оьънаш х

|
окхара хьахийча!..» – аьрзнаш дора к

|
анта. Кест-кеста хуьлура и аьрзнаш. Х

|
инца а, к

|

|
ант ма ву х
|
инца... Ши ведар лахъадехъа, диснарш ас айсса лахъор ду... Дика дуй?!

Мел доглучу дийнахъ а иштта хъал дара кхаш тIехъ. Наношна къахетара шайн
кегийчу берех, делахъ а, цара г |о ца
дича, лара ца бора уш.

– Хъайн десара... и ши ведар дуьзча, ахъ кхин лахъаде эр даций соьга?! – воьлхучуьра а
тийна, нанна тIевирзира жима кIант.

Гаьнгали чуьра Iумар схъа а эцна, шина кIантана букъ тухуш, хъуьнехъа дIа а
йирзина, и вузо юьйлира нана. Сутара ненах тасавелла
|
умар а д
|
атийра. Шен шогачу куьйгаца беран йовлакхан т
|
емиг а лавцна, иза к
|
ентан юьхъах а, логах а хъоькхуш, цунна тамбора нанас. «Цкъа чекхбер бу х
|
ара мур а. Хало йоцуш, нохчочунна муххале а, цхъа а хан ца еана, – ойланаш йора нанас.
– Хаза хенаш а йог
|
ур ю, Дала мукъалахъ!.. Вай ц
|
ахъ ду х
|
инца... Сибрехахъ-х даций, шен Делан кхолламца!.. Нийса бохий ас,
|
умиш?! Т
|
аккха нанас хъо хъийзор вац хъуна, Кана санна. Х
|
етале х
|
оьънаш а чекхдовла ма мега. Т
|

аккха хьо, нанина юкъя-кара шовданера шийла хи а дохьуш,
|
ийчахъана волу... Х
|
аъ! Хъайна бочаб
|
араш а дууш, ц
|
азамаш а лехьош
|
ийр ву... нанин хазаниг ву, диканиг ву хьо... Катоххий, вуза хъажалахь,
|
уми-и-ш, нанин
|
ан йиш яц хьуна», – ша-шега а луйш,
|
ара иза. Оцу муьргехь Канин шийла мохь хезира нанна. «Ма елхахъа, стаг йоцу х
|
ума... Гай-м ца ет
|
и хъан?!» – аьллачу Мовсаран г
|
овг
|
а а кхечира т
|
аьххье. Вуьзний-вузанзий волу к
|
ант гаьнгали чу а виллина, битон хъалаайина шийла хи а мелла, шина к
|
антана т
|
е яхара нана. Иза т
|
екхачале аьлла, дуьхьал мохь бетташ, бехказавийла х
|
оьттира Мовсар:

– Нана, ас цунна кIадда а ца дина хьуна... – бохуш.

– Ахь муха ца дина хIумма а?! Ас оцу коьртах хIоъ тоьхна, Iункарвоккхур ву хьо... Со лаза ца во, моьтту хьуна? – майраваьлла, чукхиссалора Кана.

– Нана, хъажахъа!.. Асарна цел а етташ, со длавоьдуш волуш, «тлох-тлех» аьлла, хлоьъне х цел кхийтира сан, т

|
аккха ас, схъаэчна, кхин юха а ца хьожуш, т

|
иехъаластийра х

|
оъ. Шен хьоркех кхийти бохуш, яла керчаш ю-кх х

|
ара стаг йоцу х

|
ума. Ас цунна кхин дина х

|
умма дац, нана, бохуш – нанна хьалха бехказавуьйлура Мовсар.

Хилларг кхин хлума доцийла хууш йолу нана, Мовсарна тле а йирзина, цуьнга бляца а йина, Канигахъа «г

|
о даккха» х

|
оьттира:

– Ойн, Мовсар, и хлума деш хуьлу ткъа?! Ши бляьрг биллина, кхосса ма беза хлоь... Йоккхачу тоьпан х

|
оъ бай иза-м... Хьуна х

|
ун моьтту?! Канин бехк бац, вилхича а, дера, бац... Мел боккха х

|
оъ бу иза. И кхетча-м, милла а воьлхур ву. Цу т

|
е а хьорканах кхеттий иза-м, – Канин хьорканах, эрна доллушехь, куьг хьекха х

|
оьттира нана. – Х

|
окхул т

|
аьхъа, юха а хъажий, кхоссалахь х

|
оъ. Денна, х

|
оънаш схъалехъош, т
|
ахъах
|
оъттина лелачу х
|
окхунна вай массара а йоккхачу тоьпан х
|
оънаш т
|
едеттахъ, х
|
ара-м атавелла чекхвер ма ву... – бохуш, шина к
|
антана юкъахъ машар беш йоллура нана. Цо лелочух нийса кхетта Мовсар асарна цел
етта х
|
оъттира юха а.

Г|аъттина Кана, «т|алк|-т|илк|»-нехъа ведар чу х|оънаш а туьйсуш, дегазе Мовсарна т|
ахъаоьхура. Лерина ладоьг
|
ча бен ца къаьстара цо ден шабар-шибар: «Шен да-нана делла дисахъара х
|
орш... шен ворх
|
е а дена не
|
алт хуьлийла х
|
орш
|
енийначунна... ша схъалахъо дезаш хиллера... Дависа, и мила ву хаахъара: ас оцу хъе т
|
а а деттар дара х
|
орш цунна. Кхуза ца
|
енийча, кхин меттиг яцара-те цунна... Ша велла дуьсийла цуьнан х
|
орш...

Канин «Глам-Глим» клордийначу Мовсара эххар а човхийра иза:

– Хе-ей! И хьайн цубуу дла а сацай, бехьа и болх... Ахь ма г1ад-амал кхачийна...

Кхо шо бен шел воккха а воцчу вешех клант башха оза а ца велира.

– Д1асацахьа, цулла а, хьо!.. Эцца и, цел етташ, Iен-м атта дай хьуна. Со маца вер ву
х Iорш лехьийна?! Шу хIинцца кхура
к Iел гIур ду,
со х Iо
ккхехь а витина... Суна к
I
ордийна х
I
орш лехьо, – яппарш йора к
I
анта.

– Чекхдовллац лехьийча, вер ву, – Iад ца Iалора Мовсар. – Иштта, хIинца ахь санна,
маситта шарахь лехьийна, хьуна, уьш ас а... сол баккхийчара а. Хьой ца тешахь, нанега
хаттал... Кхуза кхаш т
I
ехь мел болчу нехан бераш а ду, ахь санна, г
I
овг
I
а а ца еш, уьш лехьош... Эцца
I
усмин шовданехь берш а, Гехин кхорехь берш а, Уьди-г
I
алахь мел берш а...

– Делан дуьхьа бац!.. Суна и пуйташ стенна ютту ахь?! – юкъяиккхира Кана.

– Валлах!а, бу-кх!.. Д!ахъажахъа, д!о-о !исин баса, хъулла Осмин клажа, д!о-о-ге
Кожалга-дукъа... д

|
ахъажахъа д

|
о-о Уьдин-г

|
ала... Туп лаяттинчу д

|
ахъажахъа... Х

|
орш-м массо меттехъ а дай... хъо бен вац моятту хъуна, х

|
оьнаш лехъош?! Х

|
ор шарахъ лехъош дай х

|
орш-м!..

Мовсаран т!аьхъара аьлладу дешнийн иэс дира Канас. « Цо муха элира?! Массо а
меттехъ лехъош ду... х |ор шарахъ лехъош ду ма элира цо... – шен беран
кхетамца ойлаян х |оьттира Кана. – Ой, ткъа х!орш
мичара девлла кхуза?! Мел лехъийча а, чекх ца довлуш, х

|
оьнаш мичара девлла?! Х

|
ор буса уьш

|
енош цхъаъ ву-те? Х

|
оьнаш дерриге цхъатера а ма ду, лаяттац ца къасталуш, боьха а ду...

|
уьргаш а дийлина, т

|
ехъ к

|
омарш а долуш... Там бара уьш, жинаша охъадоьхкина хила?! Ас Дадега хоттур ду!..»

Иштта ойланаш кегош !ачу Канина хаа а ца делира веана Дада шена юххе д!ах!утту
ш. Мадаган кхурана гергахъ йолчу цхъана муц

|
арахъ г

|
абакхийн хаьснийн го къовлуш
|
ийна, ламаз-хан герга кхаьчча, делкъе а еш аьлла, схъавеара иза.

– Кана-а-в! Во-о, Кана! Дедаларг-я!! Ма кІант ву-кх Дадин! Ма белхало ву-кх хьо
Дадин, ван-м ткъа!.. Нехан-м бац, хьуна, хьо саннарш! Дера бац!.. – ша т

|
евог
|
ий а хоуьйтуш, веара Дада.

Асар деш болчаьрца кІеззиг къамел а дина, ламаз дан дагахь кхор болчухъа дІавола
велира воккха стаг.

– Дада, хІара сан ведар ахь кхура кІел кхаччалц дІадеача, цигара дІа, ас хьуьн чу дІ
а а даьхьна,

|
инах чу
|
анор дара. Д
|
адохьий ахь, Дада? – дендена т
|
евирзира к
|
ант.

– Ой, дера дохьу, дукха дан а дохьуш-м!.. Сан сир дожа кхерам а бац! – резахилла, тІ
етайра Дада.

Дендеца Канин хилла эвхъазалла а ца тайна, нанас човхийра иза:

– Вуй-й!.. Дала къарве гІазкхи!.. ДІавала суна гучура!.. ГІиллакх доцуш вай хьо-м...

Сиззалц дуьзна ведар а карахь вьдучу дендена, дехьа-сехьа вуьйлуш, юххелелхара кI ант.

– Дада, хIара хIоьънаш ма дукха ду кхузахь?.. ХIорш хьан Iенийна хьий хьуна? – хьяттира Канас, Дада охьахиъча.

Жоп дала сих ца велира воккха стаг.

– Дера хьа сан кIант, дукха хаа а хуш-м... Ца хуш делара иза... – парIат вистхилира Дада.

– Дада, жинаша-м ца Iенийна-те уьш? – сакIамделлера кIентан.

– Оцу жинел а далатъхначара Iенийна-кх, Кана...

– Уь муьлш бу, Дада?

– Уьш дукха генара бу. Хьуна бевзар бац уьш.

– Дада, церан це хьий хьуна?

– Дера, хьа!.. Сан дендас дийцина суна... Цхьаъ Гарабби ву... важа – Варанци... Цара бина-кх хIара болх.

– Церан хлун бала бу вайна и хлюънаш лено? Таккха церан да мила ву? – ша ца кхетаре терра, х
к луъ-хлуъу а хойттура ланта.

– Церан да хойтту ахь? Церан ден це Паччахь ю. Дло-о генарчу мажара бу уьш, и Паччахь а ву цигара... – Канин сатедан г
| ертарата денда. – Говраца вахача а, цхъана шарахь бен д
| а ца кхочу, боху, цига.

– Дада, церан хлун бала бу вайн кха тле хлюънаш лено?

– Иштта вайна асар дан хала хилията, целаш а йохаш... Вайн дог это, вай оьглазъэх ията... Хьо хыйзавайта, ловза ца вуьтуш... хьо велхийта... Вайна хъаьжк
| аш ца хилията... Вайна ахар ца хилията... Вайга чомахь сискалш ца яйита... Вай маьрша ца дита... – ойланийн урх юхауьйзура воккхачу стага. – Церан х
| оьнаш хьалххе чекхдевллехъара, х
| инца уьш лехьо цадезнехъара, хьо ловзуш хир ма вара, цани юкъара ц
| азамаш а дууш, бочаб
| араш а лехьош...

– Дада, царна муха хиъна хлоккхехь вай дуй?.. Схъабахка царна хъан дийцина? – юх-юха хойттуш, ца соцура к лант.

– Царний?! Царна шайна гина-кх. Паччахь вуно воккха стаг хилла бохуш, дийцинера суна, вуно лекха а волуш, хлара Мадаган кхор санна, нуьцкъала хилла, боху. Боккха ши б1аьрг а болуш, – к лант лехаваллал жоп дала гертара денда, амма важа къарвала ца туьгура.

– Дада, хъажахъа, хлоккхул боккха хиллий и Паччахъан бӀаьргаш? – шен карара хӀоъ гайтира Канас, шен буйннал болу.

– Дера хилла... хилла а-м ца Ia. Чарранал боккха хилла цуьнан бӀаьргаш бохуш, хезна суна-м.

– ВӀале-е-лай!.. – бӀаьргаш къаьрзира кӀентан. – ТӀаккха-м тамаш а бац!..

– Оцу сутарчу бӀаьргана гуш хилла хлокху дуьнен тӀехъ мел дерг а: Мадаган кхор а, Кожалган-дукъ а, вай а, вайл дехъахъ мел дерг а... – ша дуьйцуьрг беран ойланех тардеш дуьйцура воккхачу стага.

– ТӀаккха... Дада, буййсана дӀавуьжуш, дӀачӀагӀалуш хиллий Паччахъан бӀаьргаш? – хойттурса к
анта. |

– Ца хилла, куц ду. Даима а, Iад-дӀа сема, диллина хилла... цкъа а чӀогуш а доцуш...
къаьрзина лаьтташ. Ур-атталла, т

I
еч
I
аг
I
а нег
I

арш ца хилла, боху, цуьнан, – шега хойттучуьнга терра жоп лора Дадас.

– Паччахъан хӀунда хилла иштта даккхий бӀаьргаш?

– Дуьне а, дуьненахъ мел дерг а цунна гуш хилията. Дуьне цкъа дӀакхаллал йолчу цуьнан сутарчу амалх терра хилла б

I

аьргаш а. Иштта и шен г

|

унжара б

|

аьргаш а кързош, хьенан кха т

|

е х

|

оьънаш

|

енор дара-те бохуш, хилла-кх и Паччахь.

– Осто-о-пираллах!.. Дала д|аиэца иза!.. – цецвуйлура Кана.

– Дала д|аиэчна, хьуна, иза-м. Х|инца хьо санна, со жима волуш хезна суна, и Паччахь
вийна бохуш. Дала кхин х |окху дуьнен чу ма воуьйтийла
и саннарг... Делан мостаг |!..

– кьедадора воккхачу стага даима дагна

|

еткъаш, дицдан цатуьгурш.

– Ма дика ду и вийна!.. Дада, цуьнан ши к|ант мила ву бохура ахь? Кхуза веанера и
шиъ?.. – юха а хеттарш дора, дерриге а хаа луучу к

|

анта.

– Х|аъ, веанера... Сан дендена а, цуьнан дена а гина хиллера уьш, кхуза х|оьънаш |
ено баьхкича. Шаьш кхузахь хьаьжк

|

ашна асар деш дара, бохуш дийцира цара. Т

|

аккха уьш бог

|

уш хилла. Схьа а бог

|

ий, х

|

оьънаш а

|
енадой, д
|
абольхуш хилла, – б
|
аьрг-нег
|
ар ца тухуш, ладоьг
|
учу к
|
анте а хьобжуш, дуйцура Дадас. – Дуйххъара Гарабби веана хиллера, шеца итт эзар
стаг а валош. Т
|
аккха цунна т
|
аьххье Варанци веана, ткъа эзар стаг валош. Хъажал, эцца Кожалган-дукъа кхаччалц
схъавеана и шиъ. Т
|
аккха, эькхийна, д
|
авахийтина ший а, Делан ши мостаг
|
.

Дада ойланаша дIалецира. Иза гуш дара жимачу кIантана. Шен гIайгIано Кана а
кхолийра. Сихха юха а меттахвелира к

|
ант:

– Дада, цаьршиннан хIобънаш муьлханаш ду хабий хьуна?

– Дукха шера хаьа... Суна сан дендас, Мадага, дийцинера, со хьан хеннара волуш.

– Дада, хьо иштта жима а хилла? – цецвуйлура кIант.

– Хилла, дера. Хьалха жима а хуэлий, тлаккха ма хуэлу воккха... клез-клезиг хууш, ма
хаа х луманаш
а... Хьажал, х
|
ара кегий х
|
оьънаш Гараббис дитина, ткъа т
|
аьхьо веанчу Варанцис, вуьш кегий а хетта, кхин а даккхийнаш деана... Ткъа вай х
|
окху шина б
|
е шарахь х
|
инца а кхарах д
|
ац
|
андалаза ду.

– Галелай, ма дукха хилла церан уьш, хиллий, Дада?

– Дера хилла-хлета, сан клант, дукха ма хилла... Ботьха дловш ма ду и хлетьнаш. Вайн
латта бехдина цара... сакхте дина латта. Оцу х
|
оьънех д
|
овш а даьлла, дукха адам делла, даьхни х
|
аллакьхилла, цамгарш, уьнаш даржийна оцу ботьхачу х
|
оьънаша... Д
|
адаха деза, массара а д
|
алахьо деза... – хорам г
|
ертара логе, воккхачу стеган са а льцуш; к
|
ант а вацара к
|
еззигчу г

|
айг
|
анехь...

Ламаз-хан яра т1ех1оьттина яьлла. Кхаш т1ера г1ара-г1овг1а а жимъяла йоьллера: кха
т1ера нах Индаг1ашка
боьллачух тера дара. Лахохь, чайн-балл долчохь, картолашна баьрзнаш дина а яьлла,
шина йоь |ац

а х
|
оьттина хъалайог
|
у баба а гучуелира: ламазана сихъелла йог
|

ура Асмарт шен чехка доцчу боларца. Царна гергахъа долчу Гехин ирзехь
делкъа-ламазе кхойкхучу Яхъъян зевне аз а доладелира хаза. Дада а меттахъайра,
шашшиннан къамел дерзо дагахь. Къамел чеххдаьккхина аьлла, Кана дагазацавалийта
цунна цхъа х

|
илла хъеха дагадеара дендена:

– Кана, схъаладоглахъа соьга. Ас хъуна цхъа хаза х1ума дагадаийтий?

– Баккъаленна а дийцахъа, Дада!.. – хазахетта, тохавелира цуьнан къамело бодвина
волу жима к1ант.

Денден кара шен корта а биллина, вохвелла, вижина |аш волу Кана г1атта г1оьртира,
амма Дадас сацийра.

– Ахь оцу айхъа схъалахъийначу х1оьънех ши оьла йиэ: даккхий х1оьънаш цхъана
оьлане гулде, ткъа кегийнаш – вукху оьлане. Кхано, хьо схъалахъийна ваьлча, т

|
аккха дагардийр ду вайшимма, Гараббин х
|
оьънаш дукха ду, я Варанцинаш дукха ду хьожуш...

– Іалелай, Дада, и ма хаза хІума ду... Хьалххе хІунда ца аьллера ахь соьга и?! –
самукъадаьлла, хьалаиккхира Кана. Дадас, куьг а лаяцна, юха а шен кара д
|
авижийра: дендена шера гора шен къамеле ладоьг
|
уш
|
ашшехь набаро т
|
етт
|
алето Канин б
|
аьргаш. Цунах догь
|
аьвжина, хьалаг
|
атта сих а ца луш, да-а-йн коьртах куьг а хьобкхуш, к
|
антана набкхетийта хьаьжира иза. Т1аккха, стенна делахь а, 1ен а ца велла хаттар дира
к
|
анте:

– Кана, ас хьайна бийцина и вайн къоман турпалхой биц-м ца белла хьуна?
Багарбехьа уьш Дадина цкъа юха а...

Набаро совсийна волу кІант, чІеро санна, гІийла балдаш а хьедеш, волавелира:

– ... Шайх Мансур, Таймин Биболат... а-а-ъ, БойсагІар, Іаьлбаг-Хьаьжа... То...
зар...къа... Ханпа... Нурадил... а-а-а-ъ...

Кхетта йолуш йоллура наб. КхидІа турпалхой багарбар-м хьовха, муьлхха къамел а
эрна дуйла гуш дара дендена. Наб ч |агІъеллий
хьажа дагахь хьаттира цо к
|

анте:

– Ой-й, Кана, уггаре а коьртачех волу Асланбек Шерипов вицвелла хьуна?..

– Иза хинца хьехош а вац... – ала ларийра клант. Бакъду, ша хлун аьлла-м ца хаьара цунна.

Меллаша айъина-ваьхьна, чардакхан лахарчу глат тIе экама охьавиллира дендас клан
т. Т
|
аккха, парг
|
ат дагардеш, т
|
етуьйхира:

– Вижахьа хьайна, Кана ... Вижахьа, ког хецций... Хьайн ворхIе а да ваьхначу
урдахь, маьрша... цкъа мукъане а... Вайн-ваьчча вуьжур вара, хьан метта а хилла...
Ахь лехьорах и х Iоьъ
наш кхачалур дац... уьш сан дендас Мадага а лехьийна шен заманахь, ас а лехьийна...
хьуна т
|
екхаччалц массара а лехьийна... Хьол т
|
аьхьа бог
|
учарна лехьо а дуьсур ду... Орам тесна-хетий цара?!.

Кана воккхахилира. Ишколе волавелира. Иза чекх а яьккхина, университетан истори а,
меттанаш а Iамочу факультете деша а вахара, кхиамца иза а чекхъяьккхира. Цул тIаьхь
а ишколехь берашна хьийхира. Дада а вара г
|

оза-декъал Дала шена елла хан йоккхуш. Дезткъе кхаа шарахь вехира Дада. Юх-юха а,
кест-кеста а дора цара ширачух къамелаш... юкъ-юкъа Мадаган кхорехь а,
Кожалган-дукъахь а х
|
оънаш а лехъадора... Амма х
|
етахь, жимачохь, Дадас шена хъехна долу х
|
оънаш дагардарх лаьцна къамел цкъа а коъртера ца долура. Хуу-у-ш, хиира дерриге а.
Х
|
етахь Канина ца хаъара – хуйла а дацара – оцу муърехь Айдамиран т
|
ахъенах волчу
|
абдул-Хъаькиман к
|
анта Абузара цу хьокъехь талламаш д
|
ахъош буйла а, цо «Еха буйсанаш» ц
|
е йолу роман язъеш юйла а... Дерриге а заманца девзар ду. Цхъадерш Дадас дуйцур
ду Абузарна. Оцу романехь деша йиш хир ю, х
|
етахь Дадас беран матте а дерзош, шега дийцинарш.

Абузара яздийр ду:

□□ «... – *Хлаъ, Граббена дика евзара Нохчийн хъаннаш. Ши шо хьалха (1842 шарахь –
А.Д.) йоккхачу отрядаца цига г* *Юьртина иза цӀонтаройн ШоӀипа*
(Кожалга-дукъахь – А.Д.) аьтта д
|
авахийтира. Х
|
етахь 1800 салтичун дакъа кхузахь а дуьтуш, цхъак
|
еззигчу салташца хала к
|
елхъаравелира иза...»

□□ «...13 июлехь 4 сахът долуш (1845 шарахь – А.Д.) ДаьргIара меттахвелира Воронцов...
Воронцов шен отрядаца Майр-Туьпехьа вахаволлу моттаделла Т

|

елхаг, Ц

|

оьнтарна уллехь позици а лаьцна, ч

|

аг

|

велира. Амма, отряд рег

|

аца охъайолаелча, иза Гезлой-Г

|

опе г

|

ертий хиъна, чехка цул хьалха а ваьлла, Шоьна а, Т

|

урт

|

и-К

|

отарна а юккъехь долчу Кожалган-дукъахь ч

|

аг

|

велира... Кожалган-дукъахь юха а болабелира къиза т

|

ом. Кхузахь лен чевнаш хилира граф Бенкендорфана, граф Гейденна, граф де
Бальменна, эла Эристовна, барон Дельвигна, полковникашна Бибиковна,
Завалийскина... Краснина уллехь Наполеонна т

|

ехь толам баккхаза висинчу инарла-адъютантан граф Воронцовн «Сухарийн экспедици»
нохчийн хьаннашкахь, йийсаре бигна байнарш боцурш, дуьххьалд

|

а вийна 4 инарла а, 186 эпсар а, 4 эзар гергга салти а, обоз, яккхий тоьпаш а юьсуш,
чекхъелира...»

□□□□□□ ***

□□□□ Хьажахьа, Дадина хIетахь дуьйна хууш хилла-кх ма-дарра... Схьалаццал хан а
йоцуш, хене terra кхетам а болуш хилла-кх Кана... Х
Инца а –
воккхачилча а – Кожалган-дукъахь, Мадаган кхорехь, х

Джунаидов Аюб

Автор: Administrator

25.05.2019 09:08 - Обновлено 25.05.2019 09:11

|
оънаш а лехъош, д
|
алелаш ву ... шех Дада а хилла...

□